

TEOLLISTA KULTTUURIPERINTÖÄ SUNDSVALLISSA

MED INDUSTRIARVET SOM INSPIRATIONSKÄLLA -SEMINAARI 24.-25.4.2013

Anna Sivula

Satakunnan Museon, Sundsvallin museon ja Länsi-Norlannin läänimuseo Murbergetin yhteinen KulturBygge-projekti järjesti teollista kulttuuriperintöä käsittelevän seminaarin Sundsvallin kaupungintalolla 24.–25.4.2013. KulturBygge-projekti keskittyy Suomen ja Ruotsin teollisuushistoriallisten ympäristöjen tunnetuksi tekemiseen. Projektia rahoittaa Euroopan aluekehitysrahaston Botnia-Atlantica -ohjelma.

Seminaarissa vertailtiin Länsi-Norlannin läänin ja Satakunnan alueiden teollista kulttuuriperintöä. Vertaileva ote mahdollisti taupauskohtaisen tarkastelun ja antoi mahdollisuuden lähestyä teollista kulttuuriperintöä konkreettisenä ilmiönä. Seminaarin puhujiksi oli kutsuttu suomalaisia ja ruotsalaisia asiantuntijoita. Suuri sali oli molempina päivinä täynnä yleisöä: museoväkeä, tutkijoita, paikallisen ja aluehallinnon virkamiehiä sekä kaupunginvaltuutettuja.

Puhujat edustivat sekä museosektoria että yliopistoja. Joukossa oli suomalaisia ja ruotsalaisia eri oppiaineiden jatko-opiskelijoita. Esitysten aiheita olivat esimerkiksi Rosenlewin, SCA:n (Svenska Cellulosa Aktiebolaget), Porin Puuvillan, Örnsköldsvikin sataman nostokurkien ja Porin Oluttehtaan historia ja teollisuusympäristöjen kulttuuriperintöprosessit.

Kaksipäiväisen seminaarin avasi Länsi-Norlannin maaherra Bo Kjällstrand. Maaherra painotti puheessaan sitä, miten tärkeää on sekä yrityksissä että julkisella sektorilla

hallita historiaa. Tietoisuus menneisyyden läsnäolosta on vahvistunut ja menneisyyttä koskeva tieto on tämän vahvistumisen myötä muuttunut hyödylliseksi.

Julkishallinnon vahva läsnäolo näkyi seminaarissa jopa kolmena julkishallinnon edustajan avauspuheenvuorona. Pelkkä maaherran arvovaltainen esiintyminen olisi riittänyt. Rakennusperinnön suojele ja tutkimus eivät tietenkään voi edetä viranomaisista ja julkishallinnosta irrallaan, mutta nyt tutkimustulosten esittelyyn varattua aikaa oli rajoitettava, jotta kaikki halukkaat viranomaistahot pääsivät sanomaan sanansa. Kaupungin turisti-infotoimiston edustajan esiteltyä laveasti virastonsa uusia toimitiloja päästiin lopulta seminaarin varsinaiseen aiheeseen.

Substanssiosuuden avasi Satakunnan Museon Rakennuskulttuuritalo Toivon intendentti Tuulikki Kiilon ja rakennustutkija Liisa Nummelinin rakennetun kulttuuriperinnön näkökulmaa painottava esitys siitä, millaisia jälkiä teollisuuden murrokset olivat jättäneet Satakuntaan. Rakennuksia ilma- ja julkisivukuvin esittelevä esitys eteni teollisuudenaloittain rautaruukeista lasiruukkeihin, tehtaisiin ja lopulta myös työväen asumuksiin. Kiilon ja Nummelinin jälkeen esittelivät länsi-norlantilaiset oman alueensa teollisen kulttuuriperinnön muotoutumista eri näkökulmista: teollisen kulttuuriperinnön kerrostumina näyttäytyivät alueen rautaruukit, kalatalous ja laivanrakennus. Omaksi suosikikseni kohosi kaikessa lyhykäisyydessään Mats Johanssonin esitys: Johansson näytti yksinkertaisella visualisoinnilla muutamassa minuutissa länsi-norlantilaisen sahatteollisuuden nousun, räjähdysmäisen laajenemisen ja tuotannon keskittymisen suuriin yksiköihin. Yhdelle karttapohjalle kiinnittyvä esitys jätti yleisölle varsin täsmällisen kuvan siitä, miten sahatteollisuuden rakenne oli alueella kehittynyt: vesisahavaihe oli verkkaisen laajentumisen aikaa. Sitä seurasi räjähdysmäinen yksiköiden lisääntyminen höyrusahauksen yleisty-

misen myötä, ja pian tämän jälkeen nopea keskittyminen muutama, aiempaa monin verroin tehokkaampiin suuriin yksiköihin.

Länsi-norlantilaisten esitysten myötä kuulijoille tuli tutuksi vuosiluku 1879. Kyse oli Ruotsin ensimmäisestä laajasta teollisuustyöntekijöiden lakosta. Lakon traagiset tapahtumat sijoittuivat Sundsvallin kaupunkiin ja sen ympäristöön, ja ne jättivät pysyvät jälkensä sekä ruotsalaisen työväenliikkeen historiaan että ruotsalaiseen kaunokirjallisuuteen.

Ensimmäisen päivän ohjelmaan kuului myös oma puheenvuoroni siitä, miten Porin Puuvillatehtaan merkitykset olivat muuttuneet ja millä tavoin rakennetun kulttuuriperinnön käyttäjät osallistuvat aktiivisesti kulttuuriympäristönsä merkitysten muuttamiseen. Merkitysten muuttamiseen osallistuvat sekä puuvillatehtaan muistoa vaaliva entinen työntekijä että uskäyttöönotetun rakennuksen suojissa toimiva opiskelija tai korkeakouluopettaja. Esittelemääni aineetoman teollisuusperinnön tematiikkaa jatkoi Keski-Ruotsin yliopiston (Mittuniversitet) historian jatko-opiskelija Petra Bäckström, joka tarkasteli esityksessään erilaisten paikallisten naisyhdistysten suhdetta teollistuvaan yhteiskuntaan. Suomalaisista kontribuutioista eniten yleisön kiinnostusta herättivät Erik Rosenlewin Rosenlew-yhtiöiden historiointia käsitellyt esitelmä ja Maarit Grahnin Ahlström-yhtiöiden historiakulttuuria käsittelevän väitöskirjahankkeen esittely.

Rosenlew painotti omassa esityksessään sitä, miten tärkeää yritysmaailmassa olisi oppia etsimään innovaatioille inspiraatiota menneestä. Hän korosti myös, että yritykset eivät yleensä ole kiinnostuneita rahoittamaan historiaa. Yritysten tehtävä on ensisijaisesti tuottaa voittoa osakkeenomistajalle, ei menneisyyden tulkintoja. Rosenlew päätyikin siihen, että teollisuushistorioille on löydettävä rahoitus jostain muualta kuin toimivista teollisuusyrityksistä. Grahn puolestaan painotti sitä, miten merkittävä vai-

kutus pieneen paikkakuntaan panostavalla suuryrityksellä voi olla ympäristöönsä. Hän painotti myös, että yritys voi käyttää omaa historiaansa erilaisten matkailu- ja muiden tuotteiden raaka-aineena.

Seminaarin oheisohjelmaan kuuluneella paikallismuseokierroksella ymmärsin konkreettisten, mikrohistoriallisten henkilö-, juhla- ja tapauskuvausten valossa, miten erilaista työväestön järjestäytyminen oli ollut Ruotsissa kuin Suomessa. Samalla tuli tutuksi se, miten suuri määrä sundsvallilaisia sahatyöntekijöistä oli ollut lähtöisin Suomesta. Selkämeri ei ole ainoastaan erottanut näitä kahta aluetta. Sundsvall on Porista katsoen melkein vastarannalla.

Museokierroksen päätteeksi tapasimme kirjailija Vibeke Olssonin. Kuulimme Svartvikin sahan ympäristössä, miten tämä sahan menneisyyden elävöittäjä oli rakentanut suosittujen teostensa sankarittarelle Brickenille uskottavan historiallisen kontekstin. Olsson on romaanissaan *Sågverksungen* kuvannut Svartvikin sahalta alkanutta Sundsvallin vuoden 1879 sahatyöläisten lakkoa. Lakkoa lopettamaan valtiolta lähetti tykkiveneet. Suomalaisen kuulijan mielessä heräsi analogioita vuoden 1918 tapahtumiin täällä vastarannalla, ja kirjailija onnistui vakuuttamaan kuulijakuntansa teollisten kulttuuriympäristöjen arvosta historiallisen muistin paikkoina.

Seminaariesitykset jatkuivat 25.4. yksittäisten teollisuusperintökohteiden esittelyin. Toisen seminaaripäivän esitysten anti ulottui ruukeista satamanostureihin. Kohteiden esittelyjä seuraavan yleisön joukossa istui tarkkaavaisena myös Vibeke Olsson. Ehkä hän oli etsimässä teollisesta kulttuuriperinnöstä inspiraatiota seuraavaan kirjaansa? Teollisuuden jälkeensä jättämät luut tarvitsevat ympärilleen sekä pienten että suurten historioiden lihaa, jotta ymmärtäisimme, millaiset tapahtumat ovat muovanneet kulttuuriympäristöämme.

ansivu@utu.fi